Zeitschrift: Beiträge zur nordischen Philologie
Herausgeber: Schweizerische Gesellschaft für Skandinavische Studien
Band: 19 (1991)

Artikel: Workshop : Stil- und Gattungsprobleme, Motivgeschichte
Autor: Hauberg Mortensen, Finn
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-858286

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 19.02.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

Workshop: Stil- und Gattungsprobleme, Motivgeschichte

Flere af de kvaliteter, som karakteriserer renaissancehumanismen, og hvorfra der går tråde frem til romantikken, findes samlet i et maleri, flere af seminardeltagerne bemærkede under opholdet i Basel. Maleren er Hans Holbein d. yngre, billedet er fra 1523 og forestiller Erasmus af Rotterdam. Portrættet fremviser et individualiseret menneske; man kan næsten høre, hvorledes denne mand gnægger af fryd, mens han smilende meddeler sig om alvorlige sager. Med sin oversættelse af *Det nye testamente* fik han afgørende indflydelse på Luthers reformation. Men året efter portrættets tilblivelse rettede han som humanist et frontalt angreb på dennes lære om at menneskets vilje var bundet af synd: *Den frie vilje* var et signal om, at renaissancehumanismen ikke kunne følge den tugt af de underste i samfundet, som fulgte Luthers oprør, og som i dansk sammenhæng medførte, at den af børn formentlig mest læste bog er hans *Lille Katekismus*, som gennem århundreder blev banket ind i skallen på de sagesløse af velmenende degne.

Billedets individualisering er – såvel som Erasmus' satsen på friheden og bruddet med øvrigheden – fænomener, der genfindes i romantikken. Det gælder tillige understregningen af folkemålene, den nationale kultur og den historiske dimension i videnskaberne.

I romantikken sprænges mange af de grænser, som karakteriserer 1700-tallet: subjekt/objekt, tid/rum, transcendent/jordisk, poetisk/upoetisk er nogle af de modsætninger, som fra og med det romantiske gennembrud bliver ændret og komplicerede. Det indebærer en anfægtelse og overskridelse af genrekrav, en ny og mere fri behandling af motivstof med vægt på det nationale og nordiske, et ændret forhold mellem kunstarterne og en nærmere kobling mellem disse og videnskaben, bl.a. gennem den historiske tilgang samt en række usete stilistiske eksperimenter i vers og ikke mindst i prosa. Romantikkens kunst var en anden og mere original måde at overtage traditionen på end 1700-tallets imitatio-forestilling foreskrev (jvf. striden mellem les anciens og les modernes). Romantikken var et led i de nationale folkeslags erobring af deres specifikke sprog, litteratur og historie og således et stykke ‹nationbuilding›. Men den var samtidig et led i etableringen af et kulturelt hegemoni i Gramsci's forstand på borgerlige præmisser, der i en harmonisk helhed søgte at integrere bl.a. den folkelige traditionskultur. I denne proces fungerede digterne ofte bekræftende, men mange – og tit ikke de dårligste – stillede spørgsmålstegn. Foredragene i workshop 2 demonstrerede gennem konkrete nedslag, hvorledes slaget bølgede i Norden.

Einar Haugen gjorde opmærksom på, hvorledes selve begrebet modersmål ændres fra først at have været negativt ladet (som modsætningen til fædrenes

lærde latin) via renaissancens positive vurdering af nationalsproget til romantikernes glorificering af ‹moderens› sprog som basis for national og individuel udvikling.

En række foredrag handlede om kunstdigtningens søgen mod og indoptagelse af de folkelitterære rødder: Klaus Düwel talte om Tegnérs *Frithiofs saga*, hvor forholdet mellem hedenskab og kristendom aktualiseres. Her bruges Baldermyten som kobling og forsoningselement både religiøst, nationalt og politisk aktuelt. Henning Sehmsdorf gennemgik Ibsens dramatik for at vise brugen og den aktuelle baggrund for anvendelsen af folkelitteraturens motivstof. Finn Hauberg Mortensen talte om anvendelsen af motivstoffet om Don Juan, Ahasverus og Faust i Kierkegaards *Enten-Eller* og pegede på en trinrække fra folkemindeindsamling via en hegeliansk sammentænkning og en moderne eksistentialisering til en forkastelse ud fra den kristne paradokstænkning. Karl-Ludwig Wetzig analyserede rosesymbolet i Almqvists *Törnrosens bok* og belyste brydningerne mellem den nordiske, vildtvoksende ‹hunderose› og den sydlandske, dyrkede rose. Yvonne Leffler belyste indoptagelsen af den tyske skrækromantik: mere direkte hos Stagnelius end hos Almqvist, der fascineres, men ikke accepterer. Foredraget diskuterede tillige brugen af dobbeltgængere og dens kobling til skildringer af personlighedsspaltning.

Som kontrast til eksponeringen af nat-siderne stod to foredrag om barnet i H. C. Andersens eventyr: Hieronim Chojnacki gav en oversigt over eventyrforfatterskabet og viste, hvorledes barndommen opfattes som potensen af det muligt menneskelige: Beskrivelsen af børnene idylliseres ikke, men gruen integreres i en kristen forståelsesramme. Antje Mayfarth analyserede «Den lille Pige med Svovlstikkerne», hvor barnet, forstået som det gode, reddes fra den sociale undertrykkelse ved henvisningen til livet efter døden.

Den sidste gruppe af foredrag handlede om tekstens åbninger mod andre kunstarter: Søren Kjørup talte – støttet af billed-demonstration – om forholdet mellem digtning, maleri og tableau-vivant med «Brudefærden i Hardanger» som eksempel. Ulla-Britta Lagerroth analyserede Atterboms *Lyksalighetens ö* og viste spændingsfelter frem mellem tekst og teatrets leg med sceneriet. Auli Viikari focuserede på modsætningen mellem kvantitet og kvalitet i finsk versdigtning og på brugen af folketraditionen til etableringen af en sangbar digtning på folkemålet. Lars Huldén fremhævede *Toner från stugor och stigar* som det mest prægnante eksempel på en finlandsvensk sangtradition og viste det tætte samarbejde mellem melodi og teksternes hembygdsmotiver og -værdier. Alan Swanson analyserede Geijer som både digter og komponist og viste, hvorledes teksten ikke blot skal opfattes som overordnet musikken.

Workshoppens emnekreds – Stilspørgsmål, genreproblemer og motivhistorie – var omfattende og kunne naturligvis ikke dækkes ind i sin helhed. Men foredragene og diskussionerne kom vidt omkring og fire generelle konklusioner synes at være rimelige:

1) At romantikkens kunstdigtning er et led i etableringen af en national identitet, bl.a. gennem indoptagelsen af det folkelitterære traditionsstof, omend

bevægelsen som sådan er international og har forskellig historisk baggrund i de enkelte nordiske lande.

2) At digtningen åbner sig, både internt gennem stileksperimenter og genrenedbrydning, men tillige gennem frugtbare dialoger med tidens teater, billedkunst og musik.
3) At der i den romantiske periode sker en forskydning fra anvendelse af stof fra oldnordisk-middelalderlig tradition via indoptagelse af ‹det folkelige› i dets mere lavkulturelle former til en indbygning af personligheds-problemerne i tekster med en mere hverdagsrealistisk overflade. Samtidig sker der en forskydning fra versdigtningen til prosaens gennembrud.
4) At romantikkens digtning må ses som et brud med et kristent, ortodokst og på forhånd defineret fortolkningsrum til fordel for en individuel åbenhed, hvor digteren som seer har specielle muligheder for at gribe mening*en* og være partner både for de nye naturvidenskabsmænd (specielt i Sverige og Danmark) og for de nye nationbuilders, som det ses i Norge, hvor man skulle frigøre sig, og i Danmark, hvor man skulle lære at klare sig uden bjergtoppe.

Finn Hauberg Mortensen, Odense

HIERONIM CHOJNACKI, GDAŃSK

Barnets och barndomens betydelse i Andersens «Eventyr og Historier»

Artonhundratalets intellektuella, moraliska och estetiska ideal var följande: en upplyst människa, utvecklingens konception förstådd som total, det sannas, det godas och det skönas tillväxt samt nuet, uppfattat som den högsta punkten av mänsklighetens utveckling. Människans viktigaste uppgift var att komma fram till den upplysta vuxenheten så snart som möjligt. Romantiken försökte tvärtom, upproriskt och programmatiskt, uppnå det som symboliserade naturen, naiviteten, spontaniteten, äktheten, början, det vill säga inte bara mänsklighetens början eller snarare – nationens, utan också barndomen genom att skapa en speciell myt om barnet.

När jag sysselsätter mig med barnets och barndomens motiv i litteraturen (eller bredare – i konsten), menar jag en särskild bild av den allra första delen av individens biografi. Det är inte någon obetydlig sak. Vuxenheten – enligt psykoanalysen – är avhängig av barndomen och denna syn ligger till grund för män-